

Hétről Hétre

A MAGYAR HIRLAP SZÉPIRODALMI MELLÉKLETE

Lichnowsky herceg emlékirata

A világháború történelmének egyik legértékesebb okmánya, Németország utolsó angliai nagykövetének, Lichnowsky hercegnek "Memoranduma". A herceg vallomása szerint, nem készült emlékirata a nyilvánosság számára és az 1916-dik esztendő nyarán, Kuchelna-i otthonában családi okmánytára részére írta a szenzációs sorokat. Hogy, hogy nem, az írás mégis nyilvánosság elé került és a "Politiken" című svéd szocialista újságban megjelent a herceg híres "Memorandumának" csaknem teljes szövege. A közlés után hatalmas politikai viharok kerekedtek Németországban és Lichnowsky herceg ellen szigorú eljárás indult meg. A császári kormányzat felháborodása mindenképpen indokolt, mert a német birodalom utolsó angliai nagykövetének vallomása szerint, a világháborúért egyedül Németország felelős és bebizonnyítja, hogy a német császári kormányzat kereste az alkalmat a háborúra.

A "Memorandum" első része a következőket mondja el:

Kuchelna, 1916. aug. 16.

Az 1912-dik esztendő szeptember havában meghalt báró Marschall, mintán néhány hónapon keresztül a német birodalom angliai nagykövete volt. Kinevezésének indító oka elsősorban előrelátott kora volt és külügyi hivatásuk súlyosan tévedett, a mikor őt küldte e rendkívül fontos posztra. A nagykövet, meggyerő modora és nagy tekintélye ellenére sem tehetett semmit, mert túl öreg és fáradt volt ahhoz, hogy sikeresen beleilleszkedjék a részére teljesen idegen angol-ázsiai légkörbe. Munkálkodásában azon fáradozott, hogy elhívesse Angliával, mennyire ártatlan jellegű a német flottafejlesztés és természetesen sikerült neki pont ellenkező eredményt és hatást elérni.

Legnagyobb meglepetésemre, október havában nekem ajánlott fel a kormány az állást. Sok esztendői munka után visszavonultam a közügyektől, mert nem jutottam nekem megfelelő állás-hoz. Azóta gazdaságomban töltöttem minden időmet, lóháton jártam be a mezőket, erdőket, de állandóan olvastam a politikai kérdéseket tárgyaló műveket. Nyolc esztendő múlt el így és

tizenhárom esztendő azóta, hogy megváltam a bécsi nagykövetség hivatalától. Ez volt utolsó politikai alkalmaztatásom.

Nem tudom, kinek köszönhettem londoni kinevezésemet. Semmi körülmények közt sem öfelségének, amennyiben nem tartoztam ugynevezett közvetlen környezetéhez, ugyan mindenkori rendkívül előzékeny volt velem szemben. És tudom azt is, hogy a császár jelöltjei sűrűn találkoztak ellenzéssel.

Tény az, hogy Kinderlen-Wachter báró Stummot szeretete volna Londonba küldeni. Egy alkalommal találkoztam vele és rögtön megmutatta ellenszenvét és elakart ijeszteni vállalkozásomtól. Bethmann-Hollweg ellenben barátságos volt hozzám és rövidesen kinevezésem előtt meglátogatott Grácbán. Azt hiszem, hogy végeredményben azért ért engem a kitévés, mert nem találtak más alkalmas embert erre a posztra. Ha nem hal meg hirtelen báró Marschall, úgy bizonyos, hogy nem ástak volna ki a mult árkából. A pillanat rendkívül kedvező volt arra, hogy kedvezőbb, barátságosabb viszonyba jussunk Angliával. Hirhéd marocconi politikánk kétségbevonata békés szándékaink őszinteségét és senki sem tudta, meg akarjuk-e őrizni Európa békéjét, vagy mindent kockára téve, meg akarjuk-e alázni Franciaországot. Egyik osztrák kollegám, aki hosszú időt töltött Párisban, mondotta a következőket:

"A franciák kezdtek elfelejteni a "Révanche" eszméjét, de önök állandóan figyelmeztetik őket rája azzal, hogy minden alkalmat megragadnak, hogy tyukszemükre lépjenek."

Miután elhatároztuk, hogy elfogadjuk Deleassé kiegyező indítványát Maroccora vonatkozólag és ünnepélyesen kijelentettük, ninesenek politikai érdekeink, — Bismarck politikai felfogásával megegyezve, — tüstént felfedeztünk egy 2-dik Krügeret, Abdul Aziz személyében. Őt épp úgy, mint a burokat, biztosítottuk a hatalmas Németország támogatásáról és ugyanazt az eredményt értük el. Mindkét kinyilatkoztatás visszavonulás látszatát keltette, mintha nem lennénk felkészülve arra, hogy világháborút kezdjünk.

A sajnálatos Algecirasi konferencia nem változtatott semmin és még kevesebbet Deleassé bukása. A mi magatartásunk elősegítette az orosz-japán és az orosz-angol közeledéseket. A "német veszedelemmel" szemben, minden egyéb kérdés háttérbe került. Ujabb német-francia háboru valószínűsége egyre erősödött és előrelátható volt, hogy ebből a háborúból nem maradhat ki Oroszország és Anglia.

A hármass szövetség értéktelensége bebizonyult már az Algecirasi konferencián és a szerződések tarthatatlansága bebizonyult a szultán hatalmának hanyatlása után, ami előrelátható elkerülhetetlen kialakulás volt. Közben az orosz nép tömegében az a hit terjedt el, hogy külügyi politikánk gyenge és közeleg a letéréshez és haragos taglejtések közepe, mindekor gyáván meghunyászkodunk.

Kinderlen-Wachter érdeme, a kit különben tulbeesültek, mint államférfiut, hogy alkalmazkodott ahhoz a helyzethez, melyet megváltoztatni amugysem lehetett volna. Hogy a világ békéjét feldulta volna-e az Agadir kérdés, nem tudom; de nem is akarok foglalkozni ezzel az eshetőséggel. Németország nagy örömmel fogadta az események kialakulását, de Angliában nagy bizonytalanságot szült és az angol kormány izgatottan várt három hetet, amíg részletesen megismerhette álláspontunkat. Lloyd George Mansionhouse-i beszéde intés volt számunkra, figyelmeztett bennünket a következményekre. Deleassé bukása és az Algecirasi konferencia előtt szerzhettünk volna kikötőket nyugaton, de ezek után megszűnt minden lehetőség.

Amikor 1912 novemberében Londonba érkeztem, a nép már könnyebben fogta fel a Marocconi kérdést, különösen amióta Franciaország megállapodásra jutott Berlinnel. Lord Haldane küldetése nem járt sikerrel, amennyiben mi semlegességet követeltünk és nem elégedtünk meg olyan szerződéssel, mely biztosított volna bennünket Anglia minden támadása és a támadások segítése ellen. Sir Edward Grey nem mondott le arról, hogy megállapodásra jusson velünk és elsősorban gazdasági és gyarmat-

ügyi kérdések elintézésével közeledett.

Sir Edward Grey nem dolgozott azon, hogy elszigeteljen bennünket, ellenkezőleg, az angol államférfiak azon igyekeztek, hogy Oroszországgal és Franciaországgal egyetértve megegyezésre jussanak velünk és elszigetelés helyett, munkás társaivá legyünk.

Épp úgy, amint sikerült neki a francia-angol és orosz-angol ellentéteket kiegyenlíteni, épp úgy, szerződések hálózatával, akarta a német-angol ellentéteket elsimítani, hogy ezzel biztosítsa a világ békéjét és kölcsönös biztositókat teremtsen a háboru veszedelme ellen.

Sir Edward Grey saját szavaival a következőkben jellemezte programját:

"Az Anglia, Oroszország és Franciaország közötti barátságos helyzet megzavarása nekül, — mely barátság nem támadó jellegű és nem jelent kötelezettségeket Anglia részére, — azon igyekszem, hogy mélyebb barátságot teremtsen Németországgal és a két csoportot közelebb hozzam egymáshoz."

Angliában, épp úgy mint nálunk, megoszlottak a vélemények, két csoportra oszlott a tömeg: az egyik, az optimisták tábor, bizott a megegyezésben, a másik, a pesszimisták tábor, elkerülhetetlennek látta előbb, vagy utóbb a háborút. Az első csoporthoz tartozott Asquith, Sir Edward Grey, lord Haldane és a radikális kormány tagjainak javarésze épp úgy, mint a liberális sajtó, nagy napilapok: A Westminster Gazette, a Manchester Guardian és a Daily Chronicle. A pesszimisták táborához tartoztak elsősorban a konzervatív politikusok, mint például Balfour, aki több ízben világosan kifejtette előttem álláspontját; a katonai nagyságok, mint például lord Roberts, aki szüntelen hangoztatta a kötelező katonai szolgálat megteremtését és aki látta az "írást a falon", továbbá a Northcliffe sajtó és Anglia egyik legnagyobb újságrója, Garvin, az Observer szerkesztője.

Hivataloskodásom ideje alatt szünetelt minden támadás és mindenki úgy politikailag, mint személyesen, rendkívül barátság-

gos volt velem: De haditengerészeti politikánk, az 1905, 1908 és 1911-ben tanúsított viselkedésünk komoly gondokra adott okot és sokan hitték, hogy egy napon csak beköszönt a háború. Épp úgy mint nálunk, ma az előbbieket rövidlátóknak és korlátolt gondolkodásúknak, az utóbbiakat őszinte profétáknak nevezik.

Az első balkáni háború Törökország őrülemlését eredményezte és vele együtt a mi politikánk vereségét, melyet esztendőik sora óta elfogadott Törökország. Mint-hogy Törökország megmentése lehetetlenség volt, két kérdés közül kellett választanunk. Vagy kijelentjük azt, hogy ezental nem törődünk azzal, mely határok lehetnek a Balkán félszigeten és ezt a kérdést intézzék el maguk a balkáni népek, vagy pedig támogatjuk szövetségünket és megteremtjük keleten a hármas szövetség politikáját, ezzel azonban lemondunk a közvetítő szerepről.

Kezdetől fogva, az első álláspont elfogadását sürgettem, de a német külügyminiszterium, az utóbbi megoldást találta helyesnek. A főkérdés Albánia sorsa volt.

Szövetségeseink követelték, hogy alapítsunk önálló Albán államot, mert Ausztria nem engedi meg, hogy Szerbia kikötőhöz jusson az Adrián, viszont Olaszország nem akarja, hogy a görögök Valonáig jussanak, sőt még a Corfutól északra eső területek közélebe sem. Másoldalról viszont Oroszország pártolta Szerbia követelését, Franciaország Görögország követelését. Az én tanácsom úgy szólt, hogy ezt a kérdést a szövetségi szerződés keretein kívül tárgyaljuk le és ne támogassuk sem Olaszország, sem Ausztria követelését. A mi támogatásunk nélkül nem született volna meg az önálló Albánia, melynek rövid élete amugy is előrelátható bizonyosság volt. Szerbia előnyomult volna a tengerpartig és a jelen világháború elkerülhető lett volna. Franciaország és Olaszország egymásközött intézhették volna el a kérdést és a magukra hagyott olaszok, nem óhajtottak volna háborút viselni Franciaország ellen és Görögország kiterjesztette volna határait Durazzától északra. Albánia civilizált vidék legnagyobb részben görög, a déli községek tisztára görögök és a béketárgyalások idején a nagyobb városok követeket küldtek Londonba s arra kérték a diplomatákat, csatolják Albániának ezeket a részeit Görögországhoz.

Görögországban rendkívül sok albán él ma és az ugynevezett görög nemzeti visélet is eredetileg albán. A legszerűesebb és legtermészetesebb kialakulás lett volna tehát, az ortodox és mohamedán albánokat egyetlen görög államban összpontosítani. Őfelsége az uralkodóház érdekeit tartva szem előtt, ugyancsak híve volt ennek a megoldásnak.

Amikor levél útján támogatlam ebben a kérdésben a császár álláspontját, heves támadásban részesültem a kancellártól azért, mert Ausztria ellenségeinek véleményét pártolom és megtiltotta, hogy a jövőben beleavatkozzam az ügyekbe és a császárhoz közvetlenül leveleket intézzek. Vég-

eredményében le kellett mondanunk arról, hogy a hármas szövetség politikáját érvényesítsük Keleten és be kellett látnunk tévedésünket, amikor délen a törökök és északon az osztrák-magyarok érdekeinek védelmére kellettünk; le kellett mondanunk arról a politikai irányról, melyet a Berlin-i kongresszus óta követünk, de nem volt kellő képességünk arra, hogy megvalósítsuk az elveket. Ez a sikertelenség szülte az összeütközéseket Oroszországgal, melyeknek vége a világháború lett.

Ahelyett, hogy a szultán függetlenítésének alapján egyesültünk volna Oroszországgal — mert Oroszország sem akarta kiűzni a törököt Európából — és keleti gazdasági érdekeink mellett küzdöttünk volna és megelégdtünk volna azzal, hogy Kiszázia bizonyos része kerüljön érdekkapcsolatba velünk, politikai becsapást az volt, hogy mi uralkodjunk a Boszporus felett. Ennek következményeképpen egy re erősbödött Oroszországban az a vélemény, hogy Konstantinápolyhoz és a Földközi tengerhez, Berlinen keresztül vezet az út.

Ahelyett, hogy fejlődésre bátorítottuk volna a balkáni államokat, melyek szabadok voltak és nem állottak Oroszország gyám sága alatt, inkább a törökök és magyarok érdekeinek szolgálatába szegődöttünk. A hármasszövetségi és keleti politikai tévedések kergették Oroszországot, — természetesen és legjobb szomszédunkat, — Franciaország és Anglia karjaiba. És amikor ellenezünk minden politikát, mely Oroszország ázsiai terjeszkedését előzta, még szorosabbá fűztük a köteleket és még valószínűbbé tettük az orosz-francia támadás lehetőségét, mely egyedül igazolta a hármas szövetség politikáját.

A Olaszországgal kötött szövetség értékéről csak egy szót akarok szólni. A háború után, akár szövetségben, akár szövetség nélkül, Olaszországnak szüksége van pénzükre és turistáinkra. Hogy Olaszországgal való szövetségünk, háború esetén, mit sem ér, az előrelátható bizonyosság volt. Ez a szövetség teljesen értéktelen volt.

Ausztriának ellenben háborúban épp úgy mint békében szüksége van reánk, mert nem számíthat senki másra. Politikai, nemzeti és gazdasági okokból egyaránt ránk van utalva Ausztria és ez magyarázza meg, miért kerültünk bizalmasabb összeköttetésbe Ausztriával, mint Oroszországgal. Ezt a helyzetet rendkívül megvilágította a boszniai válság.

Gróf Beust óta, egyetlen bécsi miniszter sem volt oly lelkiismeretes velünk szemben, mint életének utolsó éveiben Aehrenthal gróf. Okos német politikával közvetlen barátságban maradtunk volna Oroszországgal és ahelyett Ausztria hűbéres államunk és minden szövetségi szerződés nélkül is hozzánk van kötve anélkül, hogy ellenszolgálatokra kötelezve lennénk. De a téves és helytelen politika bennünket is megkötött Ausztriához. Épp ezért minden további szövetségzés céltalan.

Sokkal jobban ösmerem Ausztriát, minthogy né tudjam azt,

hogy keresztülvihetetlen a visszatérés Schwarzenberg, Félix gróf, vagy Eszterházy Móric gróf politikájához. Amennyira az Ausztriában élő szlávok szeretnek bennünket, épp annyira szeretnek ezek az elemek a német császárság újjászületését még ha a császárság feje a Habsburg-Lotharingiai családból kerülne is ki. A nemzetiségek nemzeti alapon épült belső szövetségre vágyódnak és ez a kialakulás épp oly megvalósíthatatlan a német császárság kebelében, mint a kétféjű sas uralma alatt. Az osztrák-németek Berlin tekintik a német erő, hatalom és kultúra központjának és tisztában vannak azzal, hogy Ausztria soha többé nem lehet vezető nagyhatalom. Ezek az elemek az elképzelhető legszorosabb kapcsolatot óhajtják a német birodalommal és nem áldozzák fel semmiért német-barát politikájukat.

A hetvenes évek óta nagyon megváltoztak a viszonyok Ausztriában, sőt Bajorországban is. Ezek az országok is pángermán politikát folytatnak és nem kell attól tartanunk, hogy visszatérnek Kaunitz és Schwarzenberg hereg politikájához. Érdekeink ellen véténénk akkor is, ha alkotmányosan egyesülnék Ausztriával, ahogy Galiciát és Dalmáciát nem számítva is, felerészben más nemzetiségek élnek. Mi nem rendelhetnénk politikánkat a bécsi és budapesti álláspontok alá és így azzal kellene számolnunk, hogy Ausztria belső kérdései örökös háborúkra adnának okot.

Ilyen kialakulás még jobban elidegenítené tőlünk a balkáni nemzeteket, melyek készen álltak arra, hogy megnyissák előttünk piacainkat. A dinasztikus és demokratikus eszmék közötti különbségek nem tisztázódtak és mint rendszeren, ebben a kérdésben is helytelen álláspontot foglaltunk el Szerbiával szemben, saját érdekeinkkel ellenkező nézetet vallottunk és támogattuk Ausztriának azt a politikáját, mely megakartá fojtani az országot. Mi állandóan olyan lovakat fogadtunk, melyekről előrelátható volt vereségük. Így támogattuk Krüger, Abdul Aziz, Wied Vilmost és legutóljára, — ami a legnagyobb tévedésünk volt, — gróf Berchtoldot.

1912-ben, röviddel Londonba való érkezésem után Sir Edward Grey eszmeeserére hívott meg, hogy megbeszéljük mi módon kerülhet el, hogy a balkáni háborúból ne keletkezzék európai háború. A helyzet azért volt válságos, mert nem járultunk hozzá a francia kormány indítványához, hogy jelentsük ki, nincs semmi érdekünk a balkáni népek háborújában. Az angol államférfi mindenekelőtt kijelentette, hogy Nagy Britániának nincs semmi érdeke Albániával kapcsolatban és ebből kifolyólag nem csinálna háborút. Mint "becsületesebb közvetítő" arra vállalkozott, hogy kiegyenlíti az ellentéteket a két csoport között anélkül, hogy bármelyik oldalmak panaszra lenne alkalma. Ezért, minden hátsó gondolat nélkül, a szövetséges hatalmak álláspontját fogadta el a külügyminiszter és a nyolc hónapig tartó tárgyalások alatt jóindulatával és hatalmas befolyásával igyekezett megértést teremteni.

Ahelyett, hogy csatlakoztunk volna Anglia nézetéhez, azt az álláspontot foglaltuk fel, melyet Bécs diktált ránk. Mensdorff gróf képviselte a hármas szövetséget Londonban és én voltam segítségemre. Kötelességem volt, hogy az ő nézeteit támogassam. Az okos és tapasztalt Szegény Marich gróf Berlinben maradt. Valahányszor kétségbe voltam Ausztria követeléseinek jogosságát, rögtön ellenem fordult a hivatalos hatalom és elhallgatott. Minden pontban, beleértve Albániát, a szerbek Adriai kikötőjét, Seutarit, az Albán határok megszabását, mindenben Ausztria és Olaszország álláspontját fogadtuk el, míg Sir Edward Grey, nagyon ritkán csatlakozott Franciaország és Oroszország álláspontjához. Sőt mondhatnánk, gyakran foglalta el a mi helyünket és mindig igyekezett elsimítani, nehogy újabb háborúra szülhessenek okok, — amely okot egy halott osztrák főherceg szállította végül. Az ő segítségének köszönhető, hogy Nikita kénytelen volt kivonulni Székutáriból, mely ha nem következne be, elkerülhetetlen lett volna a háború, mert mi sohasem mertünk volna olyan engedményt tenni, mely nem felel meg "szövetségeseink" érdekeinek.

Sir Edward Grey okosan, hidegen és tapintatosan vezette a tárgyalásokat. Ha valami kérdés körül éles vita alakult ki, rögtön készen állt a közvetítő indítványával és mindig sikerült megoldást teremtenie. A konferencia minden egyes tagja őszintén, teljes mértékben bízott benne.

Még egy alkalommal sikeresen birkozott meg politikánk az erős fenyegetésekkel. Az egész vonalon kénytelen volt engedményeket tenni Oroszország és egyetlen egyszer sem volt alkalma Szerbia kivánságát teljesíteni. Albániából Ausztria hűbéres országot teremtettük és Szerbiát visszaszorítottuk a tenger felől. A béketanácskozás végeredményébe újabb súlyos megaláztatást jelentett Oroszország részére.

1878-ban, épp úgy, mint 1908-ban elleneztek az orosz programot, anélkül, hogy ezzel a német érdekeknek szolgálatot ténthet volna. Az elégtelenség visszatükröződött az orosz sajtóban és megérezte az orosz nagykövet és az orosz diplomácia. Az elégtelenség len pártok azzal támadták a londoni orosz nagykövetet, hogy német származása és katolikus vallása tette Németország barátjává és ezért volt jóviszonyban Mensdorff gróffal és velem. — Benckendorff gróf nem volt valami kimagasló személyiség, de a jó diplomata számos kellekével rendelkezett, megnyerő modoru és tisztánlátó férfiú volt. A tanácskozások alatt azon dolgozott főképp, hogy elkerülje a komoly természetű összeütközéseket és a legtöbb kérdésben Anglia és Franciaország álláspontjához hajlott.

Egy alkalommal azt mondtam: "Az általános érület Oroszországban, meglehetősen németellenes". Mire a következő választ adta: "Épp olyan erős és befolyásos németbarát pártok vannak Oroszországban. De a nép nagy általánosságban Ausztria-ellenes".

Péter gróf

MILANÓBAN — Étem hónapig, elbujdosottam lelkem, életem elől, kiesít az élet elől és itt, küll, véletlenül megállottam tudta senkim, hol vagy riasztott meg a szorgos dó reggel, délben, és nem olvastam a fúrge hírlapokat. Kedvem szerint játszhattam gamnak a beteg oroszlopét, avagy talán a dogzóba bujt szamarét. Szökhettem meg minden mindenkintől, önmagamtól a világtól se, mert, ime, hónapom első hetében megtalált Péter gróf. Tánon sétálgattam egy külvárosi utcán, tul az a lárman, a divatos nők népen és a vámon. Buszvesztő platanok alatt eléggé kopott ruhájú, és még fiatal óriás borukauba:

— Ilyen öröm, ilyen üvöltötte — régi barát magyar embert lenni, nóban, sőt Milanón inné.

Valóban úgy lelkendült, kiabált és bókolt a ruhájú magyar, hogy friadnom a magam ostobaságából. Kissé álmosan ruan vizsgálgattam: ki az ember, honnan jön, mi nek melyik és milyen zúló? Nehezen, sokára én vissza az én barátomra, hase volt barátom s a kis színésznek hotelbeli kellett megismerkednem mintha nem is lett volna szöke, mint most, vagy huszár-ruha csinál a s berekből is barnákat és gosakat. Most már emez Péter gróf, a vig fá a táncos huszár, a kiro magam se tudtam sohagüdni.

Péter gróf szegény gr az egész város, talán az szág tudta, hogy állan zasonni szándékozik szter gróf. Péter gróf egy kart, a ki százezer fofölszerelve jön hozzá, esunya-e vagy szép s ha százezer helyett hoz. Annál a kis színékinél megismerkedtünk, töttünk s nem is köthett nagy, örök barátságot fal. Azután még itt-ott ban, vendéglőben lát meg is láttuk egymást tőzkodva, vigyázva, óva nyilván összezsaptak a azóta a gróf tréfás, vig ke feje fölött s menek helyről és most polgár úgy ölelget engem, mi vére volnék.

Nem áldottam ezt a melyen Péter gróf így kant, mert sejtettem, már vége az én szép, milanói remeteségem zasztó dolog, mikor a rbert fölfedezik, még borzasztó, ha távoli dezi föl. Ez a Péter grórossz nevelésű, gyöngfejú, össze-vissza, piszvasott, de derék fiú vo elmondta, hogy négy járta a világot, Amer

Péter gróf története

IRTA: ADY ENDRE

MILANÓBAN étem néhány hónapig, elbujdostam a saját lelkem, életem előtt, talán egy kicsit az élet előtt és itt, ok nélkül, véletlenül megállottam. Nem tudta senki, hol vagyok, nem riasztott meg a szorgos levélhordó reggel, délben és délután, nem olvastam a fürge magyar hírlapokat. Kedvem és bánatom szerint játszhattam el önmagamnak a beteg oroszán szerepét, avagy talán a döglő és börtönbe bujt számárát. És mégse szokhattem meg mindentől és mindenkitől, önmagamtól se, de a világtól se, mert, ime, második hónapom első hetében jött és megtalált Péter gróf. Ősi délutánon sétálgattam egy csüdes, külvárosi utcán, túl az aszfalttől, a lárman, a divatos nőkön, siető népen és a vámon. Busuló, lombvesztő platánok alatt egy szöke, eléggé kopott ruhájú, de büszke és még fiatal óriás borult a nyakamba:

— Ilyen öröm, ilyen öröm — ürvöltötte — régi barátot lelni, magyar embert lelni, itt Milánóban, sőt Milánón innen.

Valóban úgy lelkendezett, ürvölt, kiabált és bókolt a kopottas ruhájú magyar, hogy föl kellett riadnom a magam ostoba fásultságából. Kissé álmosan és szomorúan vizsgáltam: kiesoda ez az ember, honnan jön, mult időmnek melyik és milyen zugából való? Nehezen, sokára emlékeztem vissza az én barátomra, a ki sohase volt barátom s a kivel egy kis színészno hotelbeli lakásán kellett megismerkednem. Akkor mintha nem is lett volna olyan szöke, mint most, vagy talán a huszár-ruha csinál a szöke emberekből is barnákat és méltóságosakat. Most már emlékeztem: ez Péter gróf, a vig főhadnagy, a táncos huszár, a kire még jómagam se tudtam sohase haragudni.

Péter gróf szegény gróf vala s az egész város, talán az egész ország tudta, hogy állandóan házasodni szándékozik szegény Péter gróf. Péter gróf egy nőt akart, a ki százezer forintokkal fölszerelve jön hozzá, mindegy, csunya-e vagy szép s nem baj, ha százezrek helyett milliókat hoz. Annál a kis színésznoél, a kinél megismerkedtünk, nem köthöttünk s nem is köthettünk mély, nagy, örök barátságot Péter gróffal. Azután még itt-ott, színházban, vendéglőben láttuk, sőt meg is láttuk egymást, de tartózkodva, vigyázva, óvatosan. De nyilván összecaptak a hullámok azóta a gróf tréfás, vig, uri, szöke feje fölött s menekült a régi helyről és most polgári ruhában úgy ölelget engem, mintha testvére volnék.

Nem áldottam ezt a napot, a melyen Péter gróf így rámbukkant, mert sejtettem, hogy most már vége az én szép, fájdalmas, milánói remeteségemnek. Borzasztó dolog, mikor a rejtőző embert fölfedezik, még akkor is borzasztó, ha távoli ember fedezi föl. Ez a Péter gróf szegény, rossz nevelésű, gyöngye, ködös fejű, össze-vissza, piszkos multu, vásott, de derék fiu volt. Nekem elmondta, hogy négy év óta bejárta a világot, Amerikát, Lon-

dont, Páris, Berlint, Rómát és Nápolyt. Schojse sikerült az a terve, mit mindenüvé magával vitt, a melyet most se dobott el: kerülni kell egy gazdag asszonynak. A gróf, Péter gróf, kopottan, száműzötten is megmaradt magyar urnak, a ki káromkodva esodálkozik, ha az ügyek nem sikerülnek és gyakran káromkodott.

— De gróf ur — kérdeztem nem egyszer és nem tizszer — hát csakugyan azt hiszi, hogy eljön az a nő, a ki őnt talpra fogja állítani?

Péter gróf hosszas alkatu, szöke, vizes és kevés velőjű fejét ilyenkor mindig dacosan csapta, emelte föl de hamar leejtette.

— Engem már egyszer megcsaltak — beszélt alázatosan egy ilyenféle büszkeség-roham után a gróf, — megcsaltak a nők. Párisban egy belga grófnéval ismerkedtem meg egy — bevallom önnek — kétes becsületű, furesz szalonban. A grófnő fölszóltott, hogy kísérem el őt és a leányát, egy tizennyolc éves szépséget, Osden-de-ba. Én elmentem velük, nem tagadom, a grófnő fizette a költségeimet s aztán a fürdőzés végén, szörnyű dolog derült ki, képzelje. A grófné nem grófné, a leány nem volt leány, de én számár voltam, mert az én szép nevemmel ajándékoztam meg hat hétre őket.

— Ezután legyen előrelátóbb, okosabb, komolyabb és méltóságosabb, gróf ur, — mondtam félig meggyőződésből, félig unott szórakozottságból.

Péter gróf már-már kopaszodó koponyáján végigvándorolt fehér, ápolat kezeivel s majdnem dühvel adta meg a választ.

— Az én egyik ösöm Csák Máté első vezére volt s nekem jogom van minden vagyonhoz és boldogsághoz, jogom van, ha mondom.

Péter gróf nagyon szomoruan élt szép Milánóban s ez engem, a ki a szomorúságomat egyetlennek véltem, boszantott is. Ő kopottabb volt, mint én, többet éhezett, többször volt gyáva, mint én.

És egy napon azután jött hozzám ujjongva, kieserelve, boldogan, új, szép, előkelő ruhában Péter gróf.

— Barátom, én vagyok a világ legboldogabb embere, mert most már végre megtaláltam az igazi asszonyt, az igazit, hallja. Egyszerű teremtés, mert csak vendéglősné, egy olyan vendéglő gazdája bizony, ahová mindenféle ember jár. De ezen a helyen is megmaradt annak, a kinek rendeltetett, uram, ez egy királyné, egy nemes asszony, egy nagy asszony.

Akkor én már újból a fásult s magamban elzárt, szomorú, fázó ember voltam, a kire hiába hulltak a legpompásabb szavak. Meg is mondtam Péter grófnak, a mikor nagynehezen erőm jött a gondolkodáshoz és a mi a világon a leghaszontalanabb: a beszédhez:

— Nézze gróf ur, minden ember asszony előtt vagy asszony után szalad, én meértem őnt, de inkább elmegyek Milánóból, mintsem tanuja legyek a baj-

nak. Nehogy majd rám hivatkozzék valamikor, vegye csak el a korcsmárosnét, legyen vele boldog, gazdag, vig, mint régen volt. De nekem hagyjon békét, gróf ur, mert én nem szeretek vidám dolgokban részesedni, főképpen, ha a vidámságot asszony adja hozzájuk.

Azonban a keserű poharat nem lehet csupán szép, kerekded kéresekkel elhárítani, s nekem nem lehetett távolmaradnom a Péter gróf boldogságától. Nekem kellett elmenem aféle násznagyképpen a korcsmárosnéhoz, a ki bizonyára idősebb volt tiz esztendővel legalább is a grófnál. Barua, derék, természetes, még mindig kívánatos, élénk menyecske volt, özvegy, szapora beszédű, vig, de ravasz. Baratomat, Péter gróft, láthatólag nem becsülte valami sokra, azonban Péter gróf által megszépül a cégér, előkelőbb címe lesz a korcsmának. Mikor már elvégeztem a nem szívesen vállalt föladatot s biztos volt, hogy Péter gróf elveszi a korcsmárosnét, először beszéltem Péter gróffal ösztönre:

— Nézze, gróf ur, körülbelül minden ember asszonyt és hangulatot keres ebben a hitvány életben, míg ereje van. S természetesen pénzt keres, mert jó a jó ruha, a gazdag lakoma, a koesi, az uraskodás önmagáért, a könyv, a kép és sok más egyéb. Az ördög tudja miért, én hamarabb rájöttem, mint más, hogy ne az asszonnyal és az asszony által kergesse az ember a maga vágyait. Az asszony önmagában is kész és elég veszedelem, de ha még pénzt is akarnak tőle, biztosan ölés a vége: vagy ő öl minket, vagy mi őt. Én az asszonyt elöl menekülök, ön az asszonyt kereste, találkoztunk furcsán, véletlenül, messze földön. Én, mint becsületes Pilátus, mostom kezeimet s bejelentem, hogy a lakodalmon nem leszek ott, nem lehetek.

Azután úgy ütött, vágott, görgött, hurcolt sújtott bennünket az élet, mintha csak most kezdené. Péter gróf szegény, odaadta egész személyét, énjét, szép nevét, rossz multját, mindenét a korcsmárosnénak, a feleségének.

A korcsmán mindenféle embereket mutogatták Péter gróft a fölszolgáló leányok, pincérekemberek és borfiuk.

— Ez egy gróf, egy magyar gróf, a tulajdonosnő férje, a ki az osztrák császárnál is gyakran ebédelt, mikor huszártiszt volt.

Péter gróf jött hozzám zokogva s panaszkodott, esküdözött, hogy ő nem fogja sokáig birni ezt az állapotot. Van kosztja, italja, ruhája, szivarja, mindene, de ő még sem bírja s jobb volt akkor, mikor csak kereste ezt a sok földi jót.

— Hát miért árusította el önmagát s leendő napjait, gróf ur — kérdeztem én majdnem véletlenül, olyan szórakozottan, mint régen s olyan szomorúan, mint régen.

Nem esett a szívemre sehogyan az egész dolog, sőt boszantott, hogy engem az én elvonultságomban így megsértettek. Különben is nagy válság zavarta

akkor a lelkemet: vágó akartam vetni a bujdosásomnak a vissza akartam menni ahhoz az asszonyhoz, a ki miatt bujdostam. De Péter gróf megzavart a maga történetével, példájával s én dühöngtem, hogy miért kellett nekem ezzel az emberrel találkoznom? Hát már ostobaságot se követhet el nyugodtan senki s úgy potyognak a riasztó példák az ember életébe, mint Shakespeare fantáziájában az idegen esillagok lakói? Milánóból elutaztam, szomorúan, haragosan, csak Párisban nyultam nagy idők után újsághoz: És olvastam: Péter gróf megfojtotta a feleségét, nem vigyázóan, de bátran, brutálisan önfeladásával s azután nyugodtan jelentette ki, hogy az örökös börtön igen jó hely és jó állapot lesz.

A BAVASZ PÉRIJ.

Egy uriember így szolt nemrég a feleségéhez:

— Itt a tavasz, enyhül az idő, elkezdhetjük a lakáskeresést.

S azzal elindultak lakást keresni mind a ketten. Az asszony délelőtt kereste a lakást, a férj délután, úgy, hogy a hivatalból egyenesen a lakáskereső körútra indult. Megy, megy, mendégl, végre talál a Nagy János-utcában egy pompás lakást. Be megy a házmesterhez.

— Jaj, — mondja ez — hát még ki van a cédula? Pedig ma délelőtt kiadtuk a lakást.

— Mennyiért?

— Kétezer koronáért.

— Adok érte kétezer egyszázat, ha visszadják a délelőttinek a foglalót!

A házmester belemegy az üzletbe, írásba foglalják a megálapodást, s a férj boldogan rohan haza.

— Van lakás! — süvölti az asszony felé.

— Én is vettem, — mondja rémülten az asszony.

— A Nagy János-utcában.

— Én is!

— Ötvenhatodik szám...

— Én is!

És csak most tudta meg, hogy az az ezerforintos lakó, akit ő a lakásból ki-stájerolt — ő maga volt...

A JÁSZOL.

Egy öt éves kis leánykát megtanítottak a betlehemi énekekre és odahaza egész nap dudolgatta, hogy "Jézus a jászolban..."

Az apja, kíváncsi lévén arra, hogy vajjon a kis lány tisztában van-e számára új szavak értelmével, megkérdezte tőle:

— Mondd csak, kis lányom, tudod te, hogy mi az a jászol?

— Hogyne tudnám! — felelte büszkén a kis leány. — Ha valakinek meghal az édes mamája vagy a papája, az jászol!

ÁPRILISI VICC.

Egy pesti ügyvédnek a kis fia herohant április elsején a mamájához, ravasz póffával:

— Mama! Mama!

— Mi az, ficskám?

— Gyere ki azonnal az előszobába...

A papa épp most csókolták egy idegen nővel!

A mama megrémül, a rohantást követi a kis fiút az előszobájáig. A gyerek itt kinyitja az ajtót és diadallal kiáltja:

— Április! Április! Becsaptalak, mama! Nem is egy idegen nő volt, hanem — a szobaleány!

A testvérek

IRTA: LAGERLÖF ZILMA.

S AJNÁLATRA méltók azok a halottak, kiket városi temetőben földelnek el. Mikor felteszik őket a halottas kocsira s végigléptetnek velük az utcákon, mintha dohognának és panaszkodnának a koporsójukban. Némelyeknek az fáj, hogy nincs tollbokréta a halottas kocsijukon. Mások számbaveszik a koszorukat s keveslik. Olyan is akad, a kinek az esik zokon, hogy csak egy-két koesi kíséri ki.

Ilyesmit sohase kellene érezni a tapasztaltnak a holtaknak. Csak hogy a városiak nem tudják, mint kell megtisztelni azokat, kiknek a sírban vetnek pihentető ágyat.

Falun már jobban értenek ehhez. De sehol se annyira, mint Veaurmandban, a svartsjöi gyülekezetben.

Ha a svartsjöi gyülekezetben hunyod te síri álomra a szemedet, tudod, hogy olyan lesz a koporsód, mint a többi halotté. Ép oly tisztességes fekete koporsóba tesznek bele, a milyenben a földesurat, vagy a járásbíró tettekként az idén. Mert egy asztalos csinál minden koporsót s ugyanarra a mintára. Egyik olyan, mint a másik; nem is különb, de nem is silányabb. Azt is tudod, hiszen annyiszor láttad, hogy a templom elé koesin visznek, melyet erre az alkalomra feketére festettek. Azon nem kell busulnod, hogy nincs tollbokréta a halottas kocsin. Tudják is Svartsjöben, mi fán tapad az ilyen? Arról is meg lehetsz győződve, hogy fehér kendőt kötnek a ló kantárára és ép oly lassan megünnepélyesen visznek ki a koesin, akár valami módos gazdát.

Azon se kell keseregned, hogy kevés a koszorud, mert a koporsóra nem tesznek virágot. Egy szálát se. Ugy szép, ha fekete meg fényes és nem díszíti semmi. A miatt se kell bunak adnod a fejedet, hogy nem elég a kíséred, mert a falubeliek egytől-egyet kikísérnek. S odabenn a koporsódban még a köréd seregély gyászszertességet tevők siránkozását meg jajgatását se kell hallanod. Mert a templomhegyen, a svartsjöi istenháza elé kített halottakat sohase siratják.

Nem, ép úgy nem könnyezik meg a viruló ifjut, kit akkor ragad el a halál, mikor gondolkodnia kellene szegény öreg szüleitől, a hogy nem siratnak meg tégedet se. Rátésznek két fekete bakra odakünn a község háza előtt és lassanként egy sereg ember gyülekezik köréd. Az asszonyok egytől-egyet zsebkendő szorongatnak a kezökben. De senki se sir; csak tartogatják az összehajtott zsebkendőjüket, egyse törölgeti vele a szemét. Azon se kell buslakodnod, hogy nem siratnak meg annyira, mint a többi halottat. Bizonyára megsirattánának, ha illenék, de nem illik.

Mert azt csak beláthatod, hogy ha valakinek a sírjánál nagyon keseregének, ez zokon esnek azoknak, a kiket nem gyászol senki. Svartsjöben úgy viselkednek, a hogy régóta szoktak.

S a mig ott fekszel a templomhegyen, addig nagy és hatalmas

ember vagy, habár nincs is részed se virágban, se könnyben. A templomba jövök aprajagya tudakozódik a kiléted felől. Aztán lassan fölbálgatnak a koporsóhoz. Megállnak mellette és végigsimogatják a tekintetökkel. És egyiköknek se jut az eszébe: szólni, szapulni. Csupán annyit mondanak: jól járt, hogy elköltözött.

Svartsjöben nem úgy van, mint városban, a hol hétköznap is temetkeznek. Ott csak vasárnap tartanak el, hogy köréd gyülekezzen az egész gyülekezet. Ott lesz koporsód mellett az a leány, kivel a legutóbbi nyári mulatságon táncoltál, s az az ember is, a kivel lovat cseréltél minap a vásáron. Ott lesz a tanítód, a ki kis gyerekek korában oktattott, azután elfelejtett, bár te annyiszor gondoltál is rá. Ott lesz a képviselő is, a ki rád se nézett azelőtt. Nem úgy van itt, mint városban, a hol alig vetnek ügyet az emberek a mellettük elmenőkre.

Mikor azután megérkeznek a halottvivők s a hosszú posztót aláterítik a koporsónak, mindenki segít nekik.

Nem is gondolod, milyen a svartsjöi egyházfi. Öreg katona s tábornagnak nézhetné valaki. Haja galambös, rövidre nyírott, hajusza tüskés, ajka hegyes. Karcsu, magas a növése, egyenes, könnyed és biztos a járása. Vasárnap frissen kikéftél, finom posztókabátot visel. Szakasztott olyan, mint a legfinomabb öreg ur. S a gyászmenet élén halad légeslegelő. A gyászbotos csak utána következik.

Nem azt teszi ez, hogy tisztesség dolgában hasonlítana az egyházfihoz. Mert megeshetik, hogy nagy a hivatalos kalapja s kiment a divatból. Többnyire nem is érzi jól magát az öltözetében. De hát ki is érezné benne jól magát?

Aztán jössz te a koporsódban, hoz a hat halottas ember s nyomukban a pap, a harangozó, a bíró meg a gyászszertességet tevők. Az egész gyülekezet elkísér a temetőbe, a felől bizonyos lehetsz.

De most meg kell figyelned még valamit. A kíséreted jelentélen, szegényes. Nem pompás városiak, csak egyszerű, szükséggel küzdő svartsjöiek. Csupán egy nagy s tekintélyes ember van az egész gyülekezetben, s ez te vagy a koporsódban, mer már meghaltál.

A többinek másnap megint durva, nehéz dologhoz kell látni; öreg, rozoga viskóban gúnyasztania; avult, foltos kabátot viselnie. A többieket tovább is gyötéri, sorvasztja, örli és megalázza a nyomorúság.

Hogy egy idegen kísérne ki sírődig, jobban elszomorodnék a gyászszertességtévőkön, mint azon, hogy meghaltál. Neked nem kell többet vizsgálgatnod a kabátod bársonygallérját: nem kopott-e a széle? Nem kell újra összehajtanod a selyemkendődet, hogy ne lássék rajta a szakadás. Nem kell hitelért könyörögnöd a falubeli szatócsnak. Nem kell koldusbotra jutnod s rettegned

attól, hogy egyszer majd terhére leszel a gyülekezetnek.

A temetőbe menet mindenkinek az jár az eszébe, hogy legjobb csak meghalni; jobb fehér hajnali felhőn mennybe szállni, mint örökösen túrni az élet viszontagságait.

S mikor a gyászmenet kiér a temetőbe, a felásott sír mellett kieserlik a posztót erős kötelekkel. A halottvivők fölállnak a kihányt földre és lebocsátanak a sírba.

Aztán jön a harangozó. Megáll a sír szélén és elkezd énekelni: "A sírba térek".

Egyes-egyedül énekl a gyászdalt, nem segít neki senki. Se a pap, se más valaki. De a harangozónak énekelni kell, zughat az északi szél, arcára tűzhet a nap.

A harangozó egész öreg ember, alig bír immár énekelni. Jól tudja, hogy a hangja már nem eseng olyan szépen, mint mikor fiatal korában siratta el a holtakat, de azért csak énekel: kötelessége.

Mert azon a napon — ezt csak beláthatod — a mikor teljesen elveszíted a hangját és nem énekelhetne többé, le kellene mondania az állásáról. S ez rá nézve egyet jelentene a koldusbotra jutással.

Ezért aggódik éneklése alatt az egész gyülekezet, hátha ki se bírja kopott hangja a vers végéig? De mégse segít neki senki. Mert nem illik s nem is szokás. Svartsjöben sohase énekelnek a sírnál. A templomban is csak egy verset énekelnek, az elsőt: a karácsonyi reggeli istentiszteleten.

De ha valaki jól figyel, észre kell vennie, hogy a harangozó mégse énekel magában. Egy hang kíséri, szakasztott olyan, mint az övé. S a két hang úgy összeolvad, mintha csak egy volna.

Ez a másik hang egy hosszú fakó kabátos kis öreg emberé. Az éltes emberke még a harangozónál is vénebb. De összedli a maradék-hangját, csakhogy segíthessen a társán.

S a hangja, mondom, éppen olyan, mint a harangozóé. Anyyira hasonlít egyik a másikhoz, hogy lehetetlen nem esodálkozni rajta.

De ha jobban figyelünk, észre vesszük, hogy az ősz emberke is szakasztott olyan, mint a harangozó. Olyan az orra, ajka, szája, csakhogy kissé öregebb s jobban megviselt az élet. És azt gondoljuk magunkban: ez a szegény emberke nyilván testvére a harangozónak. Aztán megtudjuk azt is, miért segít neki?

Az öregnek, látod, világéletében rosszul folyt a dolga. Váltig üldözte a balsors. Sőt egyszer tönkre is ment s a harangozót is magával rántotta a bajba. Tudja, hogy ő az oka a testvére nyomorúságának.

És a harangozó megpróbálta talpra állítani, de nem sikerült. Mert olyan ember volt az öreg, hogy nem lehetett rajta segíteni. Csapás csapásra szakadt rá, meg nem is volt életre való.

A harangozó hát éltető napja lett a családjának. A testvére pedig mindig segítségre szorult. Övére is, másokéra is. És sohase hálálhatta meg a jószágukat.

Édes istenem, hogy is hálálhatta volna meg! Hisz olyan szegény volt. Látnád csak a rozoga kalyibáját odafönn az erdőben!

Tudja, hogy komor, nekibusítottával örökösen csak terhére volt a testvérenek, másoknak is.

De lám, utoljára mégis gazdag ember lett belőle. Ime, talpraállott s most visszaadja a kölcsönt. Segít a testvéren, a harangozón, a ki teljes életében fénylő napja s öröme volt. Segít neki az éneklésben, hogy el ne veszítse az állását.

Templomba nem jár, mert azt hiszi, mindenki megcsodálná, hogy nincs ünneplő ruhája. De vasárnaponként felballag a templomhegyre, megnézni, nincs-e koporsó a fekete bakon a község háza előtt? És ha van, elkíséri a sírig. Ott fakó kabátjában kiteszi magát az élcelődésnek és segít a rosszhangú testvéren.

A kis öreg jól hallja, hogy rosszul énekel az öcsese. Mőgé áll tehát, nem toladodik előre a sírhoz. És énekel. Ha a harangozó hangja el talál akadni, sebjött a bátyja, kisegíti.

A temetőben senki se nevei ki az énekes öregot. De mikor hazatérve, lerázzák magukról az áhitatot: meghányják-veik a templom előtt történeteket s jóízűt kacagnak a harangozó éneken is, a testvéren is. Am a harangozó rá se hederit: olyan a természete. De a testvére nem veheti ki a fejéből s ugyancsak emésztődik miatta. Egész héten retteg a vasárnaptól, de azért csak pontosan megjelenik a temetőben s megteszi a kötelességét.

Am te nem tartod oly rossznak az éneket odalenn a koporsóba, sőt szerinted finom zene. Nemde, ezért az énekért is szeretne az ember Svartsjöben halni meg?

És zeng a gyászdal: "Minden siet a sírba." S a mint együtt énekl a két öreg, a teljes életben egymásért szenvedett két öreg, akkor érzi csak igazán az ember, mily nehéz az élet s mily nagy boldogság: meghalni.

Majd véget ér a gyászdal. A lelkész egy marék földet hint a koporsóra s imádkozik érte.

A két öreg pedig újra rázendíti: "Im, égbe szállok."

És ezt a verset se éneklkülönben, mint a többi. Mentől tovább énekelnek, annál jobban egyenül s bereked a hangjuk.

Előtted pedig föltáru a nagy, a beláthatatlan végtelenség. A boldogság szorongó érzésével szárnyalsz magasra, a hol elhalványul, szétfoszlik minden földi dolog.

Utoljára mégis a szeretetről meg hűségéről hallasz valamit a mulandóság honából. És a sírmas ének szorongó szárnyalásod közben fölújítja emlékezetedben mindazt, a mit itt alant tapasztaltál. Ez magával ragad, átragyog, mint a dicsfény s megszópit, mint egy angyalt.

edik évben
szett fel.
milio dol-
A vonal e
et kétségbe-
nra iszap-
vezettek el
eszettette éle-
és alkalmá-
astag vasbe-
omuló iszap-
zerekekkel e-
emlyi szaka-
ere bukkant.
és történt. A
éses tizenme-
támban ve-
szasz kitérte-
tt visszaom-
szakalékkal
szálhatat-
matok vasat,
betonburko-
bermudai
lett egyenli-

városokat v
Voltak benne
templomok,
volt! Egy kö
Allan öt új
semmiféle n
gneistörmele
fényben, po
azonban épp
bi város, me
tak előirány
ris és Berlin
rakományok
Chile adta a
kat. Építőm
portáltak. É
látszott kis
poros pálmá
ruságos gye
Allan váro
büik volt. Ne
cáik a világ
az összes ko
egymáshoz.
csemetéje v
lomása az a
akaraterőve
Mac-City
felé már egy
Ismételten

hogy is hálál-
Misz olyan sze-
csak a rozoga
az erdőben!
mor, nekibuslt
csak terhére
másoknak is.
mégis gazdag
lme, talpraál-
olja a kölesönt.
a harangozón,
n fénylő napja
neki az ének-
veszítse az ál-

n jár, mert azt
megesodálná,
plő ruhája. De
ballag a temp-
zni, nincs-e ko-
akon a község-
van, elkíséri a
abátjában kite-
lódésnek és se-
testvérén.

hallja, hogy
öcsese. Mőgé
kodik előre a
Ha a harango-
akadni, seba;
giti.

nki se neveti ki
De mikor ha-
magukról az
nyáják-vetik a
rtéteket s jói-
harangozó éne-
n is. Am a ha-
derit: olyan a
testvére nem
öl s ugyancsak
a. Egész héten
ptól, de azért
egjelenik a te-
szí a kötelessé-

od oly rossznak
a a koporsóban,
m zene. Nemde,
is szeretne as
halni meg?
szdal: "Minden
mint együtt
a teljes életé-
envedett két ö-
csak igazán az
az élet s mily
meghalni.

a gyászdal. A
k földet hint a
lkozik érted.
dig újra rázen-
szállók."
se éneklük kü-
bbit. Mentül to-
annál jobban
a hangjuk.
öltárul a nagy
végtelenség. A
ngó érzésével
ra, a hol elhal-
k minden földi

a szeretetről
llasz valamit a
ból. És a siral-
zó szárnyalásod
emlékezetedben
t alant tapaszt-
al ragad, átra-
fény s megszá-
gyalt.

befejezték.
tárnát az építkezés huszonegyedik évében
lárnyi rengeteg összetett emésztett fel. A
részenek öt kilométerre hatvan millió dol-
esett erőfeszítés árán leigázták. A vonal e
tömegekre bukkantak, de ezeket kétségbe-
a vészdelmes hely mellett. Itt újra iszap-
tét. A tárnát magát nagy ivben vezették el
val kétszázahatvenket ember veszítte éle-
tonfalat emelték. Ez iszapbetörés alkalmá-
és vízöntés ellen husz méter vastag vasbe-
gyűtt fel kellett áldozni. A benyomuló iszap
szat a drága gépekkel és műszerekkel e-
A kint aknak három kilométernyi szaka-
tárna az ocean "redők" egyikeire bukkant.
gyedik évében nagy iszapbetörés történt. A
zettetett tovább. Itt az építkezés tizenne-
se, melyet Allan egyelőre egy tárnában ve-
Nehézbb volt a francia szakasz kitépíté-
leni.

említették! A nép pénze kezdett visszaom-
Az alaguttrészvények husz százalékkal
tak Bermudába.
cementet, sinkeket és munkásokat szállíthat-
Ez óriási előnyvel járt: a vonatok vasat,
lattal körül volt fogva.

kettős tárnát volt úgy, s vasbetonburko-
teni. Két év múlva az amerikai—bermudai
bőzetet, melyet játszva ki lehetett egyenli-

városokat varázsoltak elő a törmelékből.
Voltak bennük szállók, bankok, áruházak,
templomok, iskolák — s minden egészen új
volt! Egy közös jellemvonása azonban volt
Allan öt új városának: nem volt bennük
semmiféle növényzet. Ott álltak a gránit- és
gneistörmeléken, mint vakító tükrök a nap-
fényben, porfellő a szélben. Tíz év múlva
azonban épp oly zöldek lesznek, mint a töb-
bi város, mert terek, kertek és parkok vol-
tak előirányozva a terekben, London, Pá-
ris és Berlin mintájára. Építőmesterei hajó-
rakományokban impórtálták a termőföldet,
Chile adta a salétrómot, a tenger a moszato-
kat. Építőmesterei növényeket és fákat im-
portáltak. És valóban, itt-ott már nyoma
látszott kísérteties parkültetményeknek,
poros pálmákkal és lombfákkal, s nyomo-
ruságos gyeppek.

Allan városainak azonban cserében egye-
bük volt. Nekik voltak a legegyszerűbb ut-
cáik a világon s a legszebb fővénytelepek
az összes kontinenseken. Ugy hasonlítottak
egymáshoz, mint a testvérek. Valamennyi
csemetéje volt Amerikának, előretolt óral-
lomása az amerikai szellemnek, páncélozva
akaraterővel, telítve cselekvőképességgel.

Mac-Citynek az építés tartamának vége
felé már egy milliónál több lakosa volt!

Ismételten történtek kisebb-nagyobb sze-

Kgy mely oldalhátrama feneken, ahol hűvös
Strom.
— Nyoman vagyunk Müllernek, — szölt
látta mosolyogni ezt a hűvös embert.
lan először látta izgatottinak, sőt először
kosan s alig hasonlítva emberhez. És Al-
előbe jött, csuronyváz az izzadságtól, pisz-
s mikor ez keresztülbújt a tárnán, Strom
Egy este azonban Strom hivatta Allant,
alagutpapirok pedig esni kezdtek.
A világon gyorsos feszültség volt erőt, az
nak furása sok időt vett igénybe.

Negy hónapig kutattak, mert az oldalár-
mot találni.
darab munka és Allan többé nem tudott al-
Ez volt a legborzasztóbb, a legizgatóbb
a tárnában és figyelték a jelzőkészülékeket.
szokkal portva ott sürgöltek a mérnökök
hűségű, teljesen meztelenül; portál és pi-
mint a csőpálya. Felváltak a portól és
tek a tárnákba, a falak izzók maradtak,
vattuk szakadatlanul lebűtött levegőt vit-
kötőselei napi remden voltak. Noha a szí-
embereket, mint valami járvány. A téboly
volt és farsztó. A hőség földre vetette az
A sötétben való bizonytalan munka pokoli
zatos furatot. Tökéletes bányamű volt ez.
résztos irányban, s egész oldalhátrama-há-

rencsétlenségek és katasztrófák az építke-
zésnél. Am ezek nem voltak sem gyakoriab-
bak, sem nagyobbak, mint egyéb nagy tech-
nikai vállalatoknál. Allan óvatossá és ag-
gódóvá vált. Már nem veltak meg régi ide-
gei. Eleinte száz emberéletnek oda se né-
zett, most azonban minden egyes emberélet,
melyet az alagut követelt, nagy súlylyal ült
a lelkén. A tárnák tele voltak biztonsági és
jelzőkészülékekkel, s Allan a legkisebb jel-
nél, mely óvatosságra intett, meglapította
a tempót. Allan megöszült; "old gray Mac"
volt most a neve. Egészsége meg volt rong-
gálva. Már csaknem semmit sem aludt, s
minden pillanatban retegett attól, hogy va-
lami szerencsétlenség történhetik. Zárkó-
zott ember lett belőle, akinek egyedüli üdü-
lése abból állt, hogy esténként egy órahosz-
szat sétálgatott a parkjában. Ami a világon
történt, már alig érdekelte. Ő, aki megte-
remtője volt az alagutnak, annak rabszol-
gájává lett. Agya nem ismert már egyéb
eszmetársulást, mint gépek, kocsitipusok,
állomások, készülékek, számjegyek, köbmé-
ter és lóerő. Csaknem minden emberi érzés
eltompult benne. Már csak egyetlen barátja
volt: Lloyd. Ketten gyakran együtt töltöt-
ték az estéket. Ott ültek székeikben, dohá-
nyoztak és hallgattak.

Az építkezés tizenötödik évében nagy

A

KENDER OLIVÉRnek tar-
 tani. Szerette és be-
 it. Olyan rossz
 tett mondani, a
 gott volna lelk
 ha tiszter ismé
 rossz viccet. Sz
 annyiszor úgy
 tenger hullámz
 kírozni. Az ily
 Mert az emberi
 sze, fájdalom, n
 viceken, hanem
 Kender Olivér
 tisztességes polg
 vendett. Tiszta
 előkelő sörgyár
 rán bizonyos k
 dött ki benne. A
 dolkozó lény.
 italt, mint sörg
 ellenben dicsőít
 a legszélsőbb h
 Anyira, hogy
 kokban botrány
 gát. Ilyenkor me
 az eget nézte
 maga bögött,
 ajkairól istent
 szakadtak. De
 vaknál maradt
 rint megtoldott
 séggel. Könnyen
 könnyű testi sé
 nyat lépett, ant
 gást követett el.
 Barátai, ismer
 ve kerülték. M
 vér félelmetesen
 herkulesi termet
 lökkel, amelyek
 pácsnak használ
 Szóval, Kende
 kus-ivó volt. K
 harmadik hónap
 baj. De mindig
 jesítése közben.
 kor egy-egy uja
 melegen ajánlot
 tudvalevőleg esa
 Amikor egy h
 álom után kijö
 kedve jelent me
 lött. Undorral g
 botrányokra s e
 te:
 — Milyen dis
 Aztán férfih
 tére fogadta, h
 nem iszik. Meg
 fogadását, ha v
 jön. A közbej
 okoztak már a
 Szükséges tud
 der Olivér emb
 céremlékezet
 volt a Floridor
 letének szebb, d
 élte. Kevés ré
 képes ujságok,
 Olivér meg ne
 lapok Különfé
 videnciális műve
 Hogy egyebet
 a rák gyógyítás
 ját ismerte. De
 hasznos dolgot
 Ebben a ká
 meg Viktóriát.
 mindennap a
 lenni s a cuk
 Bámulta azt a
 amelylyel. Vik
 hivatalos teend
 "atalos teendők
 vendégekre val
 Viktória kisass
 séges virtuozitá

A francia és amerikai vonalzakasz elke-
 szültével tetemesen csökkent az építési
 költségek. Hónapról-hónapra újabb mun-
 kászakozásokat lehetett elbocsátani. Mind-
 azonáltal az alagut még millióárdokat nyelt
 el. Ethel belevertte volt egész óriási vagyó-
 nat az alagutba, az utolsó centig! Azon a
 napon, amelyen az alagutat nem lehetett
 befejezni, Ethel koldusbotra jutott. Lloyd
 maga annyira érdekelt volt az építkezés-
 ben, hogy csak egész pénzügyi stratégiája-
 nak kifejtésével tudta magát felszínre tar-
 tani.
 A legnehezebb munkát az atlanti szaka-
 szok adták óriási méreteikkel. Kéjjel-nappal,
 években kerestül, verejtékező emberformá-
 gek örjögtek a hegy ellen. Minél mélyebb-
 re hatoltak, annál nagyobbak lettek a szal-
 itás és elmozdítás akadályai, annál inkább,
 mert ezeket a szakaszokat egyelőre nagy-
 részt szintén egyvillásu tárnában építet-
 ték. Itt az alagutemberek ellensége nem a
 víz volt, hanem a hőség. A tárnák helyen-
 két haterőzet méter mélységet értek el a ten-
 ger színe alatt. A hőség oly óriási volt, hogy
 ácsolásra többé nem lehetett fát használni,
 hanem csak vasat. A levegő a forró, hosszú
 és mely tárnában annál rosszabb volt, mert
 csak kettős tárná furása után érhető el.

csak mesterséges szorokkal tartva lemm ma-
 gukat.
 Az építkezés huszonegyedik évében,
 mikor a két tárnát a számtalanszor szert
 hatvan kilométernyire volt egymástól, sike-
 rült Stromnak drotnelkül beszélni a "követ
 Müller"-rel az azori tárnában, a hegyen ke-
 resztül. Felévi gyilkos munka a két tárná
 annyira előrehaladt, hogy már egymás köz-
 vetlen közelében kellett lenniük. Am a szeiz-
 mografok egyetlen deonációt sem regisztrá-
 láttak, jóllehet Müller napjában hatvan-
 szor robbantott. Az összes lapokat befárta
 az a viaszto hír, hogy a tárnák irányá el-
 van hibázva. A két iránytárnában tartoz-
 kodó mérnökök szakadatlanul összeköte-
 téshen voltak egymással. Azora és Bermuda
 távolsága méterig pontosan meg volt hatá-
 rva, úgy a tenger felett, mint a tenger al-
 látt. Tehát legfeljebb csak néhány kilomé-
 ter különbséget lehetett szórni. Külön érde-
 kes készítéseket használtak, amelyeket áll-
 tak a hőséget, de a készítéseket nem reagál-
 tak.
 Berlinből, Londonból, Párisból, mások
 siettek a helyszínre. Nemelvittek még az
 izzó tárnába is hőmérőszkedett, de ered-
 ménytelenül.
 Allan felfele és lefele tárnákat vezetett

sztrájk tört ki, mely Allan vereségével vég-
 ződött. Cspán Strom hidegvérének volt kö-
 szönhető, hogy egy második pánikot és tö-
 megremlületet csirájában el lehetett fojtat-
 ni. Egy napon a tárnában teljes öt fokkal
 emelkedett a hőség. A tünetény érthetle-
 len volt és óvatosságra intett. A munkások
 vonakodtak bemenni a tárnába. Attól tar-
 tottak, hogy a hegy minden pillanatban
 megnyilhat s szemükbe okádkhatja izzó lá-
 váját. Voltak, akik azt az esztelen gondola-
 tot terjesztették, hogy a tárna a föld izzó
 magvához közeledik. Sok tudós amellet
 tört lándzsát, hogy az alagut tengelye ten-
 geralatti vulkánt érint. A munkát felfüg-
 gesztették s a tengerfenék megfelelő kom-
 plexumát alaposan megvizsgálták. Lemér-
 ték a tengerfenék hőmérsékletét, de vul-
 kánnak vagy melegforrásoknak nyomát sem
 találták.
 Strom önkénteseket toborzott s négy hé-
 tig éjjel-nappal a tárnában maradt. Az
 "oroszlördög" csak akkor adta fel a küz-
 delmet, mikor ajultán összeesett. Egy hét-
 tel később már megint lenni volt a "pokol"-
 ban.
 Itt teljesen meztelenül dolgoztak az em-
 berek. Piszkos, olajos piócák gyanánt kusztak
 ide-oda a tárnában, félig eszméletlenül,

Tíz-tíz kilométernyi távolságban állomáso-
 kat kellett belevájni a hegybe, amelyekben
 éjjel-nappal működtek a hűtőgépek, az
 ózontermelő készülékek és a légszivattyúk.
 A legnehezebb és leggigásziabb munka
 volt ez, melyet emberek valaha véghezvit-
 tek.
 A furógépek két oldalról vágták be ma-
 gukat egyre mélyebben a földbe. A "vastag
 Müller" az Azori-szigetek felől, Strom a
 Bermudák irányából. Strom emberfölötti
 munkát végzett. Emberei nem szerették, de
 bámulták. Olyan férfi volt, aki napokig el
 tudott lenni étel, ital és alvás nélkül. Csak-
 nem naponként lenni volt a tárnában s órák-
 hosszát személyesen irányította a munkát.
 Néha napokig nem jufott ki az izzó tárná-
 ból. Emberei "az orosz ördög" nevet adták
 neki.
 A tárnák naponként négyezer kocsirako-
 mánykövet okádktak Azora felé és háromze-
 ret Bermudába. Rengeteg új terület alakult.
 Szirteket, homokzátonyokat, mélységeket,
 szigeteket egyetlen kontinenssé forrasztot-
 tak volt össze. Teljesen új föld volt az, me-
 lyet Allan teremtett. Kikötőépítői megal-
 kották a legmodernebb kikötői építménye-
 ket, mólókat és hullámtörőket, dokkokat és
 világítótoronyokat. A legnagyobb gőzösök
 akadálytalanul kiköthettek. Városépítői új

A nő multja :-:

IRTA: ZÖLDI MÁRTON.

KENDER Olivér mindenki jó fiúnak tartotta És méltán. Szerette és becsülte embertársait. Olyan rossz viccet nem lehetett mondani, amelyen ne kacagott volna lelke mélyéből. Még ha tizszer ismételték is előtte a rossz viccet. Széles válla mindannyiszor úgy rengett, mintha a tenger hullámzását akarná mártírozni. Az ilyen ember ritka. Mert az emberiség tulnyomó része, fájdalom, nem nevet a rossz vicceken, hanem esínálja őket.

Kender Olivér különben igen tisztességes polgári állásnak örvendett. Tisztviselője volt egy előkelő sörgyárnak. Az idők során bizonyos kétalakúság fejlődött ki benne. Mint érző és gondolkodó lény, utálta a szeszest, mint sörgyári alkalmazott ellenben diésítette. A diésítést a legszélsőbb határokig tolta ki. Annnyira, hogy bizonyos időszakban botránnyosan leitta magát. Ilyenkor nem azt tette, hogy az eget nézte bögőnek, hanem maga bögött, ordított. Jámbor ajkairól istentelen káromlások szakadtak. De ha csak a szavaknál maradt volna! Rendszerint megtoldotta őket tettelegességgel. Könnyen osztogatta a könnyű testi sértéseket, s ahányat lépett, annyi rendőri kihágást követett el.

Barátai, ismerősei ilyenkor félve kerültek. Mert Kender Olivér félelmetesen erős ember volt, herkulési természettel, s olyan öklökkel, amelyeket Vulkán kalapácsnak használhatott volna.

Szóval, Kender Olivér periódikus ivó volt. Körülbelül minden harmadik hónapban érte utól a baj. De mindig hivatásának teljesítése közben. Tudniillik, amikor egy-egy újabb vendéglősnek melegen ajánlotta a sört, amely tudvalevőleg csak hidegen jó.

Amikor egy hosszú, egészséges álm után kijózanodott, restelkedve jelent meg az emberek előtt. Undorral gondolt a lezajlott botránnyokra s elképedve ismételte:

— Milyen disznó az ember!

Aztán férfíhoz illően, becsületére fogadta, hogy soha többet nem iszik. Még is tartotta volna fogadását, ha valami közbe nem jön. A közbejövetelek sok bajt okoztak már az életében.

Szükséges tudnunk, hogy Kender Olivér ember s főleg pincéremlékezet óta törzsvendége volt a Floridra-kávéháznak. Életének szebb, derűsebb felét ott élte. Kevés rébuszt közöltek a képes újságok, amelyet Kender Olivér meg ne fejtett volna, s a lapok Különféléi-ből idővel providenciális műveltségre tett szert. Hogy egyebet ne emlitsék, csak a rák gyógyításának tizféle módját ismerte. De tudott sok egyéb hasznos dolgot is...

Ebben a kávéházban ismerte meg Viktóriát. Hét évig látta mindennap a kasszában megjelenni s a cukrokat rakosgatni. Bámulta azt a pedáns gondot, amelylyel Viktória, kisasszony hivatalos teendőit végezte. A hivatalos teendők közé tartozott a vendégekre való mosolygás. Ezt Viktória kisasszony nem közönséges virtuozitással végezte. Eb-

ben volt valami az alakító művészetből. Oly egyformán osztotta el a mosolyát ötven-hatvan ember között, mintha arcidegei hajszál-mérlegre lettek volna berendezve. Senki sem diésekedhetett, hogy ebből a mosolyból egy milligrammal többet kapott volna, mint a hivatalos adagot, az obligát porciót, amennyi tudniillik egy pikoló után jár.

A mosolyosztásnak ez a kifejlesztett technikája, s főleg az ökonomikus gondosság mély hatást gyakorolt Kender Olivérre. A hetedik év végén, egy borus szeptemberi napon, valami tavaszias melegség lepte meg.

— Nincs kizárva, — mondotta magában, — hogy szerelmes vagyok...

Az is volt. Szerelme nem hasonlított ugyan a Romeók meg gondolatlan föllobbanásához, de azt végre is senki sem kívánhatja, hogy egy budapesti sörgyári hivatalnok szakasztottan úgy hevüljön, mint egy veronai terhelt nobili. Ahány éghajlat, annyi temperamentum...

Még várt egy rövid szökőszentet, aztán fölvetette maga előtt a kérdést:

— Miért ne vehetném én Viktória kisasszonyt feleségül?

Mint hogy e tagadó alaku kérdésre nem adott magának pozitív választ, komolyan kezdett foglalkozni a házassági tervvel.

Viktória kisasszony nemesak szolid, munkáskezű leány volt, de szemrevaló is. Termete zömök, vállalai szélesek. Az olajbarna, szabályos arc körülbelül harmine tavaszt jelzett, amelyből Viktória kisasszony megdondolatlannul huszonnyolcat be is vallott. Ez az önterhelő vallomás is amellet bizonyított, hogy nyílt, egyenes lélek. Az ő helyzetében akárhány leány csak huszonnégyig ment volna a beismerésben. Bámulatos, hogy a nők néha milyen böles mérsékletet tudnak tartani az évszámok letagadásában.

Maga a házasság elég simán intéződött el. Kender Olivér nagylelkűségi rohamok lépték meg.

— Nem bánom, — mondotta szertelen tulzással, de pikáns utógondolat nélkül, — ha egy szál alsósoknyában lép az oltár elé.

Ezzel azt akarta kifejezni, hogy távol áll tőle minden anyagiás gondolat. A multja iránt sem érdeklődött különösen. Hallotta, hogy a Ranolder-utcában született.

A budapesti ember tudja, hogy a Ranolder-utca a Ferencvárosban van, s hogy a Ferencváros női erény tekintetében a legjobb hírnek örvend. A Ranolder-utcai születési levél egyenlő értékű egy kellően ellenjegyzett s fölbélyegzett erkölcsi bizonyítvánnyal. Azt is hallotta, hogy menyasszonya hat esztendő teltől Oláhországban a nagynénjénél. Nohát ez nem szépséghiba. Nincs jobb, mint a világlátott leány. A lapok Különféléi-ben Kender Olivér akárhányszor olvasta, hogy az előkelő angol kisasszonyok, az ugynevezett misszek, folyton kóborolnak, s csak há ráunak, gondolnak a férjhez-

menetelre. Kender Olivér ezt okosnak és előkelőnek találta.

Feleségül is vette Viktória kisasszonyt teljes zenekisérettel. A lakodalmon ott volt az egész sörgyár tisztviselői kara: az igazgató, az aligazgató, a helyettes-igazgató, a nyugalmazott igazgató, s az igazgató-jelölt. A lakodalom ünnepiessége semmi igazgatni valót nem hagyott fenn maga után...

A házaspár boldogsága sem. Kender Olivér meg tudta becsülni azt a boldogságot, hogy az addig hatvan részre osztott mosoly most egy halmazban, osztatlanul, mint a francia köztársaság, kizárólagosan neki jut. Nem kellett osztzkodnia a törzsvendégekkel. S Viktória a mosolyhoz hozzáadta lényének minden szeretetreméltóságát. Főzött, mosott és vasalt. Olyan vegyes salátákat rögtönzött, hogy Olivér szeméi könnyekkel teltek meg. A hála könyveivel...

— Ezt Ruszesukban tanultam, — mondotta az asszony igéző egyszerűséggel.

A vegyes salátával fölfrissített mézeshetek röpülve surrantak el. Olivér nem tudta eléggé bámolni, hogy milyen magához való feleséget talált. Valamikor, régen, kishirdetések útján próbált meg-nősülni. Áldotta végzetét, hogy csupa vén leány jelentkezett.

És élte világát boldogan, megelégedetten... három hónapig. Akkor aztán rájött a nyavalya... berugott.

Tántorogva lépte át a családi szentély küszöbét. Veszekedett, kötekedett. A menyecske néma megadással tűrte. Ez még jobban felingerelte, annyira, hogy utána ment a konyhába s minden ok nélkül meglökte.

— Itt én vagyok az ur! — mondotta a mellét düllestve.

Az asszony szikrázó szemekkel ugrott felé. Fölemelte öklét:

— Te, meg ne üss még egyszer!

— Miért, ha szabad kérde-nem?

— Mert megbánod!

Abban a pillanatban hatalmas pofon csattant el Viktória arcán. Amíg a pofon után következett, az előkelő helyet követel magának a házi perpatvarok gyökere-elintézésének történetében.

Kender Olivér nyögve, tehetetlenül tűrte az öklöknek invázióját arcán, mellén és bordáin. A fejére is jutott néhány nem jelentéktelen részlet. Érezte, hogy mozdulni sem tud. Éles fájdalmi mellett is esodálattal nézte azt a rettenetes fizikai erőt, amely vele, az ismert vasgyuróval ilyen játszva bánik el.

Nem is vette észre, hogy feje, orra, szája vérzik. Mindez öt percig tartott. Akkor azután Viktória fölkapta a félholtra döngött embert, s bevitte a hálószobába. Levetkőztette és lefektette, aztán rohant ki és hozott vizes borogatásokat.

— Ide, fiam, itt nagyon kék...

— Még ide egyet, mert itt da-gadt.

Aztán minden nyögésre volt egy csitító szava.

— Csak légy nyugodt, fiam, majd jobban leszel.

És ápolta hűségesen, önfeláldozóan.

— Viktória, nem hittem volna, hogy olyan erős vagy...

— Hja, fiam, — felelt az asszony végtelen gyengédséggel, — te nem tudtad, hogy én hat évig állatszelidítő voltam.

A férj a borogatások alól hosszan, merengve nézte az asszony nyugodt vonásait:

— Igaz, — mondotta, nagyot nyögve, — az embernek mindig érdeklődni kell az asszony multja iránt...

A diagnózis

Az ügyvéd ur lent lakott az első emeleti erkélyes lakásban. Az orvos ur pedig éppen fölötte, a második emeleten. Fejtetőre állított szomszédságban éltek tehát.

Az orvos ur háziorvosa volt az ügyvéd urnak, az ügyvéd ur viszont házi — barátja az orvos urnak. És azt a költő dalából tudjuk már, hogy a házibarátság este ragyog a legjobban, mint a szentjános-bogár és főként akkor, ha a férj nincs idebaza.

Egy ilyen este történt, hogy az ügyvéd ur föllopózott házi toalettnben a második emeletre, ahol igen barátságos fogadtatásra talált. Az ügyvéd ur oly otthonosan érezte magát, hogy esakhamar magára öltötte a férj jogait és — hálókabátját.

De éppen az ugynevezett legjobb pillanatban, amely rendszeren a legrosszabb szokott lenni, esöngefés hallatszott. A férj jött haza váratlanul.

— Végünk van!... — A férjem...

— Hova rejtőzzem?

— Ide... ide gyorsan... az erkélyre.

Az ügyvéd ur összekuporodott az erkélyen, amely éppen az ő erkélye fölött állott. Lenézett, méregette a távolságot, próbált a rácsba kapaszkodva leereszkedni, azán egy elszánt pillanatban behunyta a szemét és — zsupsz! — leugrott a saját erkélyére.

Az inasa meghallotta a zuhanást és kiszaladt. Ott találta az urát a földön, eszméletlenül, összeszegezve. A szegény inas megrémült, de eszébe jutott, hogy éppen fölöttük orvos lakik. Föl-szaladt hozzá és lihegve mondta:

— Doktor ur, tessék, tessék jönni gyorsan!... A nagyságor ur...

— Mi baja lett a nagyságor urnak?

— Én nem tudom. Az erkélyen fekszik... Talán már meg is halt... Istenem, Istenem!

A doktor ur lesietett és megvizsgálta a beteget és először is konstataulta, hogy semmi nagyobb baja nincsen. Másodszor konstataulta, hogy valami nagyobb zuhanás közben vesztette el az eszméletét. Igen ám! De honnan zuhanat le az ügyvéd ur? Alighogy a kérdést fölvetette magában, észrevette a saját hálóköntését az ügyvéd uron és amint a hálóköntését észrevette, fölkiáltott:

— Azt a kutya-fáját! Most már kész a diagnózis!

Ujabb békeajánl
pápa. — Pünk
felhívást intéz a
gokkhoz a

Kölni hírforrás
pünkösdi vasárna
közvetítő indit
hadakozó országo
lé a pápa. A leg
lat, állítólag, so
több formában tör
a pápa legutóbbi
A békeajánlat eg
titést ajánl fel a
esetleg a semleges
kodóinak segédke
Hasonló híreszt
tek el Berlinben,
ják, rokonszenve
találtak.

A kölni híradá
mely arról emléke
a pápa újabb kísér
ke megteremtése
 müncheni Neueste
április 23-diki szá
hogy a pápa uj
tal áll elő, mely
madóhadjárat uja
kezik.

A bajor újság
pápa felhívása a
ség lelkiismeretén
teszi újabb ajánla
teremtése érdekél
A szövetséges
rosaiban nem kel
a híradás. Jó ide
hogy amennyiben
zódik a németek
támadása, újabb
kezelnek a köz
Lehetséges, hogy
ajánlat ennek a
első pontjával sze
Benedek pápa
jánlata azt indít
levőleg, hogy a
mak irtásék ki a
rületetek és az E
gia-i, a Trentoni
szág-i kérdést be
ban intézzék el a
A békeajánlat
nagyhatalmak rés
nök adta meg a
válasz-elutasító v
ponti hatalmak, a
laszolták, annak
adnak kifejezést.
közbelejárás meg
ségekedések foly

AMERIKA

A félrevezetett
mény kijózanítás
dönti el a v

Az elmúlt eszt
cikkek emlékezte
sajtóban az Eg
háborus készülőd
rika erejéről. A
mennyivel azt így
a sajtó, hogy Am
zása nagyon jel
térben befolyás
mérlegét. Néhány
ta kezd tisztába
tel Németország
közatosan előkés
ményt arra az ig
világháboruban d
az Egyesült Állat
gati nagytáma
nagy részben füg
helyzettől. A n
már nem gunyol
borus készülődés
mikor megérte
kelni Amerika
stanzi Zeitung
nyitlani megírja
erőnkkel azon l
hogy fegyverein
met arassanak
lőtt teljes mért
váltak az Egyes
sége."

A bécsi sajtó
több álláspont
az ügyben és
ban állítja, ho
el a világhábo
nyét.

HÉTRŐL HETRE, 1918. ÁPRILIS 24.

AZ IDŐGÉP

IRTA: H. G. WELLS.

II.
— Valami szemfényvesztés, szólt az orvos. Filby pedig el akart mondani valamit egy bűvészről, akit Burslemben látott; de alig kezdett bele, az időjáró visszavetett, s Filby anekdótája más-korra maradt.

A gép.

Az időjáró, csillámló érekelet-mányt tartott kezében. Meglepő finom munka volt, alig nagyobb, mint egy kis falóra. Elefántcsont s valami átlátszó jegezes anyag volt benne. S most világozágra kell törekednem, mert az, ami következik, — ha csak bele nem nyugszunk az időjáró magyarázatába — teljességgel megfoghatatlan. A szobában mindenfelé nyolcszögletű kis asztalok álltak. Az időjáró megfogta az egyiket s két lábát a kandalló szőnyegére támasztva, a tüzel szemben helyezte el. A gépezetét rátette erre az asztalra. Aztán odahuzott egy széket és ráült. Az asztalkán nem volt más, csak a gép meg egy kis ernyős lámpa, amelynek ragyogó fénye teljesen megvilágította a kis gépmintát. Köröskörül mintegy tizenkét gyertya lobogott, kettő a kandalló szegélyzetére állított rézgyertyatartóban, a többi pedig a falon, úgy hogy a szoba fényben uszott. Én a tüzhöz legközelebb, alacsony karosszékben ültem, amelyet úgy előre huztam, hogy csaknem az időjáró és a kandalló közé kerültem. Filby mögöttem ült s válla fölött nézett az asztalra. Az orvos és a polgármester jobbról, a pszichológus pedig balról odalvást üggyelt rá. Az ifjú legényke a pszichológus mögött ült. Mindnyájan feszülten figyeltünk. Szinte hihetetlennek tartom, hogy ily körülmények között áldozatul eshettünk volna bármilyen ravaszul kieszt és bármilyen ügyesen végrehajtott szemfényvesztésnek.

Az időjáró ránk s rólunk a gépezetkérő tekintett.

— Nos? — szólt a pszichológus.
— Ez a kicsiség — szólt az időjáró, az asztalra könyökölve s kezait összeszorítva a készülék fölé, — csak minta. Tervezetem oly géphez, amelylyel lehet utazni az időt. Bizonyosan észrevették, hogy oldalról nézve nagyon különös s e körül a ruha-csaka körül oly furcsán csillámlók, mintha valamiképpen természetfölötti volna. (Rámutatott ujjával erre a részre.) Nos, ez itt egy kis fehér emeltyű, s ez itt egy másik.

Az orvos fölemelkedett székéről s belebámult a készülékbe.

— Gyönyörű munka, — szólt.

— Két évig dolgoztam rajta, — felelt az időjáró. — Majd, miután valamennyien utánoztuk az orvos példáját, így folytatta: — Most arra kérlek benneteket, értsétek meg jól, hogy ez az emeltyű, ha leszoritják, a jövőbe küldi a siklásnak eredő gépet; ez a másik pedig ellentétes irányt ad a mozgásnak. Ez a

nyereg jelzi az időjáró utas ülőhelyét.

— Majd mindjárt lenyomom az emeltyűt s a gép utra fog kelni. Elsiklik a jövőbe s eltűnik. Jól néztek ide. Nézzetek az asztalra is s győződjétek meg róla, hogy szó sines szemfényvesztésről. Nem szeretném ezt a mintát megsemmisíteni csak azért, hogy azután szemfényvesztőnek mondjatok.

Körülbelül egy másodperenyl szünet állt be. A pszichológus, úgy látszik, akart valamit mondani nekem; de azután mást gondolt. Végre az időjáró ki nyújtotta ujját az emeltyű felé.
— De nem, — szólt hirtelen. — Add csak ide a kezéd. S a pszichológushoz fordulva, megfogta kezét s így szólt hozzá: Nyujtsd ki a mutatóujjadat. Ugy hogy maga a pszichológus volt az, aki az időgép mintáját határtalan utjára boesátotta. Láttuk mindnyájan, amint az emeltyű fordult. Föltétlenül bizonyos, hogy nem történt szemfényvesztés. Kis léghuzam támadt, s a lámpa lángja fellobogott. A kandallón az egyik gyertya elaludt, s a kis gépezet hirtelen elkezdett körben lengeni, elmosódóvá vált, tán egy szempillantásig olyan volt, mint valami kísértet, mint valami lágy csillogású ére- és elefántesont-örvény; azután távozott — elenyészett! Az asztalkán nem maradt más, mint a lámpa.

Valamennyien némán álltunk egy pillanatig. Majd Filby megszólalt: — Boszorkányság!

A pszichológus, amint bámulástól magához tért, hirtelen az asztal alá pillantott, mire az időjáró kedélyesen felkaegott. — Nos? — szólt, a pszichológus kérdését utánozva. Aztán felkelt, a kandalló peremén fekvő dohányszelencéhez ment, s háttal felénk, elkezdte tömni pipáját.

Egymásra bámultunk. — Ugyan kérlek — szólt az orvos, nem tréfálsz velünk? Komolyan azt hiszed, hogy az a gép utra kelt az időben?

— Mindenesetre — felelt az időjáró, lehajolva, hogy meggyujtsa a tüzben fidihszát. Aztán pipára gyujtva megfordult s a pszichológusra tekintett. (A pszichológus, hogy lássuk, mennyire nincs meglepetve, fölvetett egy szivart, s anélkül, hogy levágta volna a végét, rá akart gyujtani.) Sőt mi több, csaknem készen áll egy nagy gépem ott benn — laboratoriuma felé mutatott — s ha teljesen összeállítottam, az a szándékom, hogy saját magam utazom egyet rajta.

— Azt állítod, hogy az a gép a jövőbe utazott? — kérdezte Filby.

— A jövőbe vagy a múltba, — bizonyosan nem tudom, hová.

Kis szünet mulva a pszichológusnak ötlete támadt. — Ha ment valamerre — szólt, — a múltba kellett mennie.

— Miért? — kérdezte az időjáró.

— Mivel fölteszem azt, hogy a térben nem mozog; ennél fogva, ha a jövőbe utazott volna, itt

kellene lennie az egész idő alatt, minthogy keresztül kellett volna utaznia ezen idő is.

— De — szóltam közbe én, — ha a múltba utazott, akkor látnunk kellett volna, mikor a szobába léptünk s a múlt esütörtökön, a mikor itt voltunk s a megelőző esütörtökön is, és így tovább visszafelé!

— Komoly ellenvetések, — jegyezte meg a pártatlanság hangján a vidéki polgármester s az időjáró felé fordult.

— Legkevésbé sem, — szólt az időjáró s azután a pszichológushoz fordulva így folytatta: — Elgondolkozol. Te magad megmagyarázhatod ezt. Az érzékelés küszöbén kívül eső, — túlságosan finom jelenség.

— Természetesen, — szólt a pszichológus megnyugtatóan. — Egyszerű lélektani kérdés. Mindjárt gondolhattam volna. Elég világos és pompásan megoldja a paradoxont. Nem láthatjuk, nem vehetjük észre ezt a gépet épp úgy, amint nem láthatjuk a forgó kerék küllőjét, vagy a levegőben repülő ágyugolyót. Ha ötvenszer vagy százszor gyorsabban mozog az időben, mint mi; ha egy percet halad, mialatt mi egy másodpercet; az a benyomás, amelyet kelt, természetesen csak ötvened vagy századrésze annak, amelyet keltene, ha nem utaznék az időben. Ez elég érthető. — Végighuzta kezét ott, ahol a gépecske állt. — Látjátok? szólt nevetve.

Úlve maradtunk s vagy egy pillanatig odabámultunk az üres asztalkára. Az időjáró megkérdezte, mi a véleményünk a dolgról.

— Ma éjjelre elég elfogadhatónak látszik, szólt az orvos; de várjunk, mit szól hozzá a reggeli józan ész.

— Akarjátok látni magát az időgépet? — kérdezte az időjáró s kezébe véve a lámpát, levezetett laboratoriumába, végig a hosszú, szellős folyosón. Mintha most is látnám a libegő fényt, az időjáró furcsa, széles fejének silhouette-jét az árnyékok táncát, amint valamennyien zavartan, de hitetlenül követtük s a mint laboratoriumában ott láttuk nagy kiadásban azt a kis gépezetet, amely eltűnt volt szemünk láttára. Egyes részei nickelből voltak, mások elefántcsontból; egynehány pedig bizonyára hegyi kristályból volt kiráspolyozva, vagy kifűréselve. A gép teljesen készen állt, csak az összeillesztett jegecrudak feküdtek bevégezetlenül a padon néhány berajzolt papírlap mellett. Egyik rudat felemeltem, hogy közelebből megnézzem. Ugy látszik, kvareből volt.

— De kérlek, — szólt az orvos, — teljesen komolyan vegyünk? Vagy tréfa az egész, — mint az a szellem, amelyet mult karácsonykor mutattál?

— Az a szándékom — szólt az időjáró, a magasba emelve a lámpát, — hogy ezen a gépen kifűrészzem az időt. Világos ez? Soha életemben nem voltam még komolyabb.

Egyikünk sem volt teljesen tisztában azzal, mit tartson a dolgról.

Az orvos vállán keresztül Filbyre tekintettem s ő ünnepiesen intett felém.

III.

Az időjáró visszerkénik.

Azt hiszem, hogy ekkor még egyikünk sem hitt teljesen az időgépben. A tény az, hogy az időjáró azok közül az emberek közül való volt, akik sokkal ügyesebbek, semhogy higrjűnk beünnök. Az ember mindig úgy érezte, ha vele volt, hogy nem lát mindent. Nyílt őszinteséggel mögött mindig valami hátsó irvaszságot, valami lappangó genialitást gyanítottunk. Ha Filby mutatja be a mintát s ő fejt ki azt, amit az időjáró: ő benne aligha kételkedünk volna annyira. Mert mindenesetre észrevettük volna, hová céloz. Filbyt megérthette a legutolsó heitéslegény. De az időjáró tele volt szeszélyeskedéssel elemei között, s nagyon bizalmatlankodtunk benne. Sok olyan dolog, ami kevésbé ügyes embereknek megalapította volna a híret, az ő kezében szemfényvesztésnek látszott. Baj, ha az ember világos könnyűséggel végzi a dolgokat. A komoly emberek, akik komolyan vették őt, sohasem voltak teljesen tisztában magávéseletével. Valahogyan észrevették, hogy ő rá bízni itélőképességük jó híret annyi volna, mint porcellán csecebecsüket gyermekszobába rakni. Azt hiszem, egyikünk sem beszélt sokat az időutazásról mult esütörtök óta a legközelebbi esütörtökig, bár bizonyos, hogy a vele járó sok furcsa lehetőség: valószínűsége s e mellett gyakorlati hihetelensége, a sok különös anakronizmus és az a szörnyű zűrzavar, amelyet sejtett, megfordult csaknem mindannyiunk elméjében. Am engem illet, főleg a gépminta eltűnésében rejülő csel foglalkoztatott. Említettem is beszélgetésekben az orvosnak, akivel pénteken a Linné-intézetben találkoztam. Az orvos elmondta, hogy Tübingenben látott hasonló dolgot s különös fontosságot tulajdonított a gyertya kialvásának; de a mesterfogás nyitját nem tudta megmagyarázni.

A következő esütörtökön újra kimentem Richmondba. Az időjárónak legállandóbb vendégei közé tartoztam. Későn érkeztem s mikor beléptem, négy-öt ember volt már a társalgóban. Az orvos egyik kezében egy iv papírt, a másikban óráját tartva, a tüzel állt. Körülnéztem; de az időjárót nem láttam sehol. Főnyole van, szólt az orvos, azt hiszem, ebédelhetnének.

— Hol van? — kérdeztem, megnevezve házigazdáinkat.

— Most jöttél? Különös dolga. Valami halaszthatatlan dolga akad. Arra kér ebben a levélben, hogy ha hét órára nem érkezik vissza, helyettesítem az ebédnél. Azt írja, ha megjön, elmond mindent.

(Folytatjuk.)